

A FI SAU A NU FI ȘI CE ESTE?

Autor: Tudor ANTOCI

Coordonator științific: Cristina LAZARIUC

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Even if the question of the existence has been addressed by many philosophers throughout history, its debate remain always open. In common usage, it is the world one is aware or conscious of through one's senses, and that persists independently in one's absence. Other definitions describe it as everything that 'is', or more simply, everything. Some define it to be everything that most people believe in. Aristotle relates the concept to causality. But what can be sustained for sure is that our World in its totality is admirable of enigmatic. A world probably infinite in time and space, a world infinitely varied in the forms they take the matter, the energy and the information in the process of their perpetual development. Our World oscillates like a pendulum between the eternal Philosophical turmoil: "TO BE or NOT TO BE and WHAT IS IT?"*

Cuvinte cheie: *concept, existență, esență, Dasein, atom, forță, Univers, om.*

Universul reprezintă **lumea în totalitatea ei**, admirabil de enigmatică. O lume probabil că nemărginită în timp și spațiu, o lume infinit de variată în ceea ce privește formele pe care le iau materia, energia și informația în procesul dezvoltării lor perpetue. O lume care oscilează asemeni unui pendul între eternelle frământări filosofice: "A FI SAU A NU FI ȘI CE ESTE?".

Existența este o caracteristică integrală a lumii, reflectând totalitatea ei prin ființarea, existența ei. În calitate de categorie filosofică, existența desemnează întreaga lume care există în mod obiectiv, independent de conștiința noastră. Existența este noțiunea cea mai generală care cuprinde tot ce ființează independent de voința omului, tot ce există: realitatea material-obiectivă, valorile spirituale și existența omului. În sensul larg al cuvântului a exista înseamnă a ființa. Existența este unitatea realității obiective și subiective.

Cu toate că problema existenței de-a lungul veacurilor a fost abordată de mulți filosofi, dezbateră pe marginea ei rămâne mereu deschisă. În cele ce urmează va fi prezentată o viziune alternativă asupra acestei probleme, ce se bazează pe un sistem diferit de apreciere a existenței tuturor fenomenelor. În acest sens am stabilit următoarele obiective ale analizei:

1. De a răspunde la întrebarea: ce înseamnă existența?
2. De a determina ce exista și ce nu;
3. De a explica din ce este format ceea ce exista
4. De a formula o concluzie.

Pentru început considerăm a fi necesar definirea câtorva noțiuni-cheie ale acestei comunicări pentru a facilita comprehensiunea mai clară a ideilor expuse:

Concept - concepte, s. n. Idee generală care reflectă just realitatea; noțiune;

Existență existențe, s. f. Faptul de a exista, de a fi real; categorie filozofică care se referă la natură, materie, la tot ceea ce există independent de conștiință, de gândire.

Esența esențe, s. f. **1.** Ceea ce exprimă principalul și stabilul din obiecte și din fenomene, natura lor internă, ascunsă, latura lor care nu este dată sau perceptibilă nemijlocit; ceea ce poate fi cunoscut numai trecând de forma exterioară a lucrurilor, pătrunzând în adâncul lor cu ajutorul gândirii. ◇ Loc. adv. În esență = în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză.

Dasein – cuvânt german (în traducere înseamnă „fapt de a fi în lume”, „prezență”, „existență”) care a devenit un concept fundamental în filosofia lui Martin Heidegger (1889-1976), unul din cei mai remarcabili filosofi ai secolului al XX-lea. *Dasein*-ul (omul) este ființare caracterizată prin “faptul-de-a-fi-în-lume”, o lume pe care își propune să o cunoască. M. Heidegger îi atribuie trei caracteristici: existențialitate (*Dasein*-ul (omul) este chemat să-și realizeze întotdeauna ființa sa și are oricând această posibilitate), facticitate (*Dasein*-ul este “aruncat” în lume și este determinat de lumea, care nu depinde de el) și faptul-de-a-fi-pradă (se înțelege pe sine chiar de la început tocmai ceea ce nu este și se pierde în favoarea ființării, care îi este cunoscută).

Atom atomi, s. m. **1.** Cea mai mică parte dintr-un element chimic care mai păstrează însușirile chimice ale elementului respectiv. ◇ (Fiz.; în compusul) Atom-gram = greutatea exprimată în grame a masei unui atom. **2.** Corpuscul infinit de mic, indivizibil, considerat în trecut a fi ultimul element constitutiv al corpurilor.

Forță, forțe, s. f. **I. 1.** Tărie, putere. ♦ Energie (morală). ♦ Aptitudine, capacitate, putință de a realiza ceva. ◇ Loc. adj. De forță = foarte capabil. **II.1.** Energie existentă în natură. ♦ (Fiz.) Acțiune care, exercitată de un sistem fizic asupra altuia, îi schimbă starea de repaus sau de mișcare sau îl deformează; spec. acțiune mecanică care schimbă starea de mișcare a unui corp; mărime dirijată care reprezintă această acțiune.

Timp - categorie filosofică, atribut al materiei care exprimă modul ei de existență care reflectă durata, coexistența, succesiunea schimbării și dezvoltării sistemelor materiale. Deosebim Timp astronomic, fizic, biologic, psihologic, social. În istoria filosofiei au fost diferite reprezentări, că Timpul și Spațiul există ca atare, există independent de materie (I.Newton), ori că ele nu există obiectiv, ci sunt numai retrăiri subiective (I.Kant).

Univers (lat. universalis - general) - termen filosofic, care ascende din antichitate, prin care se semnifică toată realitatea obiectivă în timp și în spațiu. În prezent o astfel de semnificație se substituie cu un alt sens: Universul este un obiect al cosmologiei, acea parte a lumii materiale care la nivelul dat al cunoașterii este accesibilă unei cercetări astronomice. În filosofia religioasă Universul reprezintă ansamblul creației. Noțiunea de lume este mai îngustă decât Univers, ea implică întotdeauna o anumită specificitate: lume fizică, biologică, morală sau umană, Universul evocă totalitatea acestor lumi.

Om - ființă vie înzestrată cu rațiune, cel mai superior organism viu pe Pământ. Omul este o ființă biopsihosocială, esența căreia este modul de existență conștient și colectiv. Omul este subiectul activității social-istorice și culturale. El este studiat de mai multe științe (biologia, psihologia, fiziologia, medicina, pedagogia, sociologia, filosofia ș.a.). Științele concrete studiază o latură, un aspect a omului., filosofia, însă, formează o concepție integrală, generalizatoare despre el, formează acel model teoretic ce are o importanță metodologică în studierea omului. Filosofia abordează așa probleme, ca specificul O. ca fenomen a lumii materiale, esenței lui, corelația dintre biologic și social, problema libertății, finalitatea omului, problema sensului vieții și morții ș.a. În antichitate el era conceput ca o parte a cosmosului, era compus din același elemente a realității și funcționa după legile universului. O. se interpreta ca un microcosm în comparație cu macrocosmusul universal. În epoca medievală O. se explica de pe pozițiile religiei ca creație divină, ca realizare a chipului și asemănării lui Dumnezeu. Epoca modernă și mai ales R.Descartes interpretează O. de pe pozițiile dualismului, ca unitatea substanței materiale și spirituale. I.Kant interpreta O. ca ființă și naturală, ce se supune necesității, și morală, ce se exprimă prin libertate. Filosofia contemporană încearcă să pătrundă mai profund în existența omului, studiind mai detaliat sentimentale, retrăirile, lumea internă a lui (Nietzsche, Schopenhauer, Heidegger, Sartre).

1. Dintre toate subiectele asupra cărora se poate reflecta, nici unul nu trezește mai mult interes și nu are o mai mare relevanță decât cel care reliefează omul însuși. Omul întotdeauna a fost problema cardinală în filosofie. Cine sunt eu? Ce sunt eu? Cum se explică existența mea? Care este sensul vieții? Reflecția asupra omului este miezul oricărui demers filozofic: Cunoaște-te pe tine însuși era maxima de căpătâi a lui Socrate și a fost reluată în variate moduri de-a lungul întregii istorii a cugetării omenești. De exemplu, două milenii și mai bine după Socrate, I. Kant argumenta că întregul domeniu al filozofiei se poate reduce la patru întrebări:

1. Ce pot să știu?
2. Ce trebuie să fac?
3. Ce pot să sper?
4. Ce este omul?

Primele trei întrebări, arată Kant, se raportează la ultima. Nu am putea să știm care este întinderea cunoașterii noastre, nici ceea ce suntem dator să facem, nici ce putem spera, dacă nu am înțelege mai întâi ce este omul.

Rene Descartes, filosof raționalist modern, afirma următoarele: “Mă îndoiesc de adevărul tuturor credințelor mele. De îndoiala mea însă nu m-aș putea îndoii. Iar întrucât mă îndoiesc, cuget, nici aceasta n-aș putea-o nega. Și de vreme ce cuget sau gândesc însemnează că exist ca ființă cugetătoare sau gânditoare. Pot să mă îndoiesc de existența tuturor lucrurilor din natură. Pot să mă îndoiesc de existența propriului meu corp: de unde știu că nu este o simplă închipuire? Cât timp însă am această neîncredere, gândesc și ca atare exist ca o ființă gânditoare, independentă de corpul material”. Dar ce sunt, prin urmare? Un lucru ce cugetă. Ce este acesta? Unul ce se îndoiește, înțelege, afirmă, neagă, voiește, nu voiește, totodată imaginează și simte. [...] Prin urmare, din simplul fapt că știu de existența mea și observ totodată că absolut nimic altceva nu aparține firii sau esenței mele, în afară de faptul că sunt ființă cugetătoare, închei pe drept că esența mea constă în aceea doar că sunt ființă cugetătoare. Așadar, existența după Descartes este definită prin “gândire” “Cogito ergo sum”- gândesc deci exist. Potrivit lui Descartes, omul e alcătuit din trup și suflet, pe care el le consideră două substanțe diferite, străine întru totul una de alta. Când spunem că omul este o ființă care cugetă, spunem deci că esența omului este gândirea. Însă gândirea caracterizează sufletul, nu trupul. Așadar, când vorbește despre om, Descartes are în vedere sufletul; omul nu este corpul său (deși este strâns legat de acesta).

Dar ce ne facem cu ceea ce nu există? Răspunsul stă chiar la suprafață. Din fizica și matematică știm că valorile care sunt extrem de mici nu prezintă absolut nimic, ele se omit ca fiind ne-relevante, inexistente. La fel se poate proceda și la nivelul Universului. Omul și tot ce-l înconjoară este trecător, în comparație cu Universul extrem de efemer, de-aceia putem afirma ca omul și tot ce-l înconjoară nu există, există doar ideile, ele sunt concepute în altă lume (trimitere la Platon) și preluat de oameni în lumea aceasta - inferioară și efemeră.

Dacă afirmăm inexistența omului, atunci se poate de răspuns la întrebarea de ce omul nu poate și nu va putea niciodată să înțeleagă și să explice așa dileme ca: Universul, Eternitatea, Dumnezeu și alte provocări contemplative care prezintă în sine limitele cunoașterii umane. Nu le va înțelege, deoarece aceste fenomene sunt veșnice, iar ceea ce nu-i efemer, prin definiție posedă existență. Omul ne-existând poate înțelege doar lucrurile ce nu există, pe când lucrurile care există nu le va putea percepe niciodată de sine-stătător.

2. Apare întrebarea “cum noi putem să nu existăm, dacă știm (conștientizăm) fiecare pentru sine că existăm, că simțim și vedem realitatea din jurul nostru?”

Totul ce ne înconjoară este format dintr-o anumită substanță: statuia din gips, casa din piatră, omul din celule (iar toate din atomi). Casa sau statuia sau omul există atâta timp cât toate elementele din care-s formate sunt împreună. Dăruimă acea casă, strică statuia ori ucide omul și aceste obiecte/ființe nu vor mai exista, însă substanța din care ele sunt formate oricum va rămâne (iar atomul este etern). Prin asta și se explică inexistența noastră și a tot ce ne înconjoară, întrucât totul ce ne înconjoară este efemer.

Ceea ce ne permite să conștientizăm existența noastră sunt ideile noastre, care nu-s formate dintr-o substanță materială, ci din una mai abstractă (va fi explicat în continuare). Deci ideea principală constă în aceea că ”omul” nu există, există doar ideile lui ce provin din alta lume eternă, supranaturală, omniscientă.

3. Dacă luăm teoria “Big-Bang-ului” (modelul care explică apariția materiei, energiei, spațiului și timpului, altfel spus a existenței Universului) ca punct de reper reliefăm încă o dată că totul în Univers este format din atomii ce au rezultat de la acea explozie, fie planetele, stelele, asteroizii, chiar și ființele sunt formate din aceeași atomi, care pot fi priviți la microscopul cu forță atomică, existența materială a cărora a fost demonstrată științific, apare întrebările “**Dar ce e viața? E numai Biologia?**” și “**Ideile există, dar din ce ele sunt formate ?**”.

Pentru a răspunde la întrebările puse mai sus, aș dori să prezint un sistem-triadă, prin care este posibil de explicat existența a orice este efemer sau etern.

Totul în lumea noastră este format din 3 elemente:

I. Substanța universală (atomii universului)

II. Forța legiuitoare (atomii lui Dumnezeu)

III. Esența (cuvântul lui Dumnezeu)

I. Substanța universală reprezintă materia din care sunt formate toate corpurile din lumea noastră materială, substanța universală=atom. Substanța ce nu se divide și este unică la toate lucrurile materiale din lumea noastră.

II. Forța legiuitoare, reprezintă cauza existenței mișcării: Forța și direcția mișcării corpurilor cerești, propagarea undelor, extinderea Universului, existența timpului sub model de cascadă, ciclul substanțelor, viața etc.

III. Esența este ceea prin care o ființă este ceea ce este și nu altceva. Esența reprezintă acel fenomen ce permite diferențierea totală a lucrurilor lumii vii de cele ale lumii moarte, formate din aceeași substanță universală.

Așadar, în dependență dacă obiectul de studiu întrunește toate 3 elemente, el poate fi considerat ca existent. Pentru a explica mai pe larg aceste 3 elemente fundamentale, vom analiza următoarele cazuri:

a) Analiza omului - fiind un exemplu simplu de creare bazată pe sistemul-triadă

I. Omul reprezintă un organism, organismul este format din sisteme de organe, acelea la rândul lor sunt formate din organe, organele din țesuturi, țesuturile din celule, celulele din organite, organitele din atomi. Atomul și reprezintă acea particulă indivizibilă, care persistă la tot ce ne înconjoară, deci asta e **Substanța Universală**.

II. Gândurile și ideile la om sunt acele elemente care țin omul la granița dintre existență și non-existență, elementul ce permite ca gândurile să parcurgă în mințile oamenilor este “forța legiuitoare” pe care o putem denumi în cazul dat “cuvântul lui Dumnezeu”, însă nu toți le pot primi, doar acei ce posedă “Dasein” (după Heidegger), aici iarăși se încadrează ideea “Cogito ergo sum” care ne zice ca nu omul există, dar esența ideilor lui, și nu fiecare din noi există, ci doar acei care posedă “Dasein”. Omul este un semn de întrebare (lb.germ. *das fragende Seiende*), o interogație adresată propriei ființe (lb.germ. *die Seinfrage, die Frage nach dem Sinn von Sein*), o modalitate privilegiată de a fi, care are particularitatea unică, în rândul celorlalte tipuri de ființare, de a-și (auto)adresa întrebări cu privire la ființa (esența) sa, de a se deschide

spre/către ființa sa. Atitudinea interogativă îl diferențiază pe om în ansamblul ființării, ridicându-l de la simplul fapt de a fi la acela de existență.

III. Chiar dacă pur ipotetic am lua de la diferiți oameni câte o “bucățița”, pentru a crea un om prin unirea tuturor acestor elemente (organe, vene, membre), el nu va fi viu (nu va funcționa). Fiind atomul substanța universală, anume **esența** particulară (care poate varia de la om la om) permite existența diferențierii dintre tot ce există, indiferent că totul este format din aceeași substanță.

b) Timpul-fiind un exemplu mai complex.

I. Timpul este unul din conceptele fundamentale ale fizicii și filosofiei. Este o măsură a duratei evenimentelor și are diferite înțelesuri în funcție de contextul în care este definit. Timpul ca fenomen este definit de fizică ca o formă distorsionată a spațiului,

După “BigBang” când s-au ciocnit particulele de materie și anti-materie, s-a început o expansiune a spațiului, vidul ca esență nici nu există întrucât peste tot împrejur există doar spațiu, pentru analogie se poate lua exemplul cu “boxa”: dacă boxa e goală, asta nu înseamnă că acolo nu-i nimic, oricum există careva particule de oxigen și alte gaze, la fel și cu Universul, unde nu este nimic, oricum este rezervat loc pentru a fi introdus ceva. Vidul reprezintă insuficiența de spațiu, de materie, însă la dânsul este imposibil de ajuns, deoarece nimic nu se poate mișca cu viteza expansiunii universului, de-aici rezultă că vidul nu va putea fi niciodată atins.

Timpul la rândul său ca și spațiul este format din aceeași **Substanța Universală**.

II. Deoarece și timpul și spațiul este format din aceeași substanță universală, însă au reprezentări diferite, putem afirma că anume “**Esența**” oferă timpului anume acele calități pe care le considerăm că le are.

III. Forța Legiuitoare se răsfrânge asupra timpului prin aceea că dirijează în ce direcție să “curgă”(care coincide cu direcția expansiunii a spațiului).

4. Concluzia: Evaluând problema “A fi sau a nu fi și ce este” am ajuns la următoarea concluzie:

1. Nu tot ce este într-un anumit moment de timp (aporia săgeții) există, ci doar ceea ce este etern, perfect, infinit. Omul ca element fizic nu există.

2. Omul ne-având “Dasein”, ne-existând, nu poate nici să pretindă să înțeleagă ceva ce există, el înțelege doar ceea ce e pământesc, lucrurile din jur, doar ceea ce e materializat. Omul există etern ca substanță spiritual – ființa.

3. Existența în lume este datorată de 3 elemente.

4. Ceea ce-l ține pe om la granița existenței sânt ideile strecurate din lumea Esențelor pure (Platon), însă oricum nu putem afirma că omul, având ideile acestea, există, întrucât el primește doar umbrele proiectate de foc pe perețele peșterii.

5. E posibil ca în viitor omul să devină omnipotent, însă pentru asta e nevoie de acumulat extrem de multe cunoștințe “imperceptibile” din lumea transcendențială.

Bibliografie:

1. *Dicționar de filosofie și bioetică.* – Chișinău, 2003.
2. Descartes R. *Meditații metafizice.* – București, 1997.
3. *Istoria filosofiei.* Ciclu de prelegeri. Partea a doua. – Chișinău, ETC, 1998.
4. McInerney P. K. *Introducere în filozofie.* – București, 1992.